

Siess! Adj! Segíts! mozgalom a hadifoglyok, kórházak és tüdőbetegek megsegítésére ^[1]

Egy "fedett" kommunista segélyszervezet az 1940-es évek második felében

A második világháború után Az ország közegészségügyi intézményeit rendkívül nagy mértékű károsodás érte. A főként kommunista háttérű Nemzeti Segély és a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége aktív, kezdeményező szerepet vállalt a segélyfeladatok megoldásában, s több alkalommal országos gyűjtési akciót hirdetett Az MNDSZ 1945. augusztus 25-én megtartott értekezletén elfogadták Tildy Zoltánné, javaslatát, hogy az MNDSZ az egyes hivatalos szervek támogatásával hozzon létre egy olyan szervezetet, amelynek feladata a hadifoglyok hazahozatala és megsegítése.

Bevezetés

A második világháború után a megoldásra váró közegészségügyi és szociálpolitikai feladatok az új rendszer súlyos kérdései voltak. Az ország közegészségügyi intézményeit rendkívül nagy mértékű károsodás érte. Az épületben, felszerelésben elszenvedett kár egyes becslések szerint 600 millió forintot tett ki. A politikai pártok és társadalmi szervezetek - lehetőségeik keretein belül - hozzáálltak a háborús károk eltüntetéséhez, az újjaépítéshez, az élet normalizálásához. Mivel a háború befejeződése után százezrek maradtak - főként szovjet - hadifogságban, a hadifoglykérdés megoldása elsődrendű politikai kérdéssé vált.

A társadalmi szervezetek, köztük a főként kommunista háttérű Nemzeti Segély és a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ) aktív, kezdeményező szerepet vállalt a feladatok megoldásában, s több alkalommal országos gyűjtési akciót hirdetett ("Karácsonyi Akció" a szegény gyermekek, sokgyermekes anyák megsegítésére, "Gyermekmentési Akció" az éhez, fázó, menhelyi és elhagyott gyermekek segélyezésére, "Iskolaakció" az oktatás megindításáért).

Az MNDSZ 1945. augusztus 25-én megtartott értekezletének meghirdetett célja az volt, hogy módot és lehetőséget találjon arra, hogy a társadalmi szervezetek hogyan kapcsolódhatnak be a hadifoglykérdés megoldásába. Az értekezleten elfogadták Tildy Zoltánné, a MNDSZ vezetőségi tagjának, a későbbi köztársasági elnök feleségének javaslatát, amely szerint az MNDSZ az egyes hivatalos szervek ellenőrzésével, jóváhagyásával és támogatásával hozzon létre egy olyan szervezetet, amelynek feladata a hadifoglyok hazahozatala és megsegítése. Az MNDSZ értekezletén jóváhagyták azt is, hogy a hadifoglykérdés megoldásánál az egyes szerveket válasszák külön a politikai pártoktól és szakminisztériumoktól. Kihangsúlyozták, hogy az akciónak politikai, faji és felekezeti hovatartozástól mentesnek kell lennie.

Az ülésen létrehozta egy bizottságot a nőszervezetek képviselőiből, amelyben a három legnagyobb szervezet, az MNDSZ, a Magyar Vöröskereszt és a Nemzeti Segély képviseltette magát a legnagyobb számban. Az értekezlet lezögezte: a bizottság nem akarja átvenni a minisztériumok vagy a politikai pártok munkáját, de adott esetben rendelkezésre áll, hogy e kérdések megoldását segítse.

Az 1946 folyamán a társadalmi szervek képviselőiből létrehozott bizottság többször ülésezett, egyeztetve álláspontját. A konkrét munka elkezdése csak 1946 őszén kezdődött.

A társadalmi szervezeteken kívül a kommunista irányítású Népjóléti Minisztérium is elsődrendű feladatának tartotta az ország szociális és közegészségügyi feladatainak megoldását, a hadifoglykérdés felkarolását, de elismerte, hogy a stabilizációs költségvetés egyensúlyban tartása nem teszi lehetővé, hogy az állam a legégetőbb közegészségügyi és szociális problémákat teljes egészében, saját erejéből megoldja, ezért az összes működő társadalmi szerv összefogására van szükség a pártállásra való tekintet nélkül.

Ilyen előzmények után a Népjóléti Minisztérium 1946. október 2-án - a társadalmi szervek bevonásával - megtartott értekezletén széles körű társadalmi mozgalmat hirdetett, elsősorban a kórházak és a hazatérő hadifoglyok megsegítése érdekében. A gyűjtési akciót 1946. október 2-án indították újjára, és a belügyminiszter 273.139/1946. BM IV. 2. sz. alatt engedélyezte. A mozgalom elnevezése a Siess! Adj! Segíts! - A magyar nép összefogása a hadifoglyok, kórházak és tüdőbetegek megsegítésére, azaz röviden S.A.S.-nak nevezett mozgalom.

A munka összehangolása céljából a népjóléti miniszter felkérte a társadalmi szervezetek képviselőit, hogy készítsenek munkaprogramot a gyűjtés megszervezésére.

A mozgalom védnökéül dr. Molnár Erik népjóléti minisztert, fővédnökéül a köztársasági elnök feleségét, Tildy Zoltánnét kérték fel. "Rohamsegély" Bizottságot alakítottak, majd megválasztották az Elnöki Tanácsot, amelynek tagjai dr. Cseh-Szombathy László, dr. Székely Miklós, dr. Vikol János, dr. Zsebők Zoltán népjóléti államtitkárok, továbbá dr. Újhelyi Szilárd csoportfőnök, dr. Ember László és dr. Simonovits István csoportfőnök-helyettesek voltak.

Aktív propagandamunkát fejtettek ki. Plakátokon, röpcédulákon népszerűsítették a mozgalmat, rendszeres sajtó- és rádió felhívásokat tettek közzé.

Az akció ismertetése és a gyűjtés állandó napirenden tartása céljából a mozgalom vezetősége időszaki lapot adott ki a mozgalom nevével azonos címmel, vagyis Siess! Adj! Segíts! - a magyar nép összefogása a hadifoglyok, kórházak, tüdőbetegek megsegítésére. A lapban tájékoztatták az ország lakosságát a gyűjtési akció sikeréről, a gyűjtés eredményéről, azonban lap 1946. december és 1947 májusa között mindössze három ízben jelent meg Budapesten.

Létrehozták az Országos Gyűjtési Bizottságot a társadalmi szervek, pártszervezetek, egyházak és érdekképviselői szervek képviselőiből, továbbá a Népjóléti Minisztérium hadifoglygondozási, általános, szociális, igazgatási, felügyeleti, kórházi és külföldi segélyosztályainak kiküldötteiből.

A S.A.S. központi társadalmi szerve az Egyeztető Bizottság volt, amely lényegében a minisztériumnak alárendelten működött, és annak javaslatait minden esetben elfogadta. Ülésein megtárgyalta a folyó ügyeket, állást foglalt elvi kérdésekben, döntött a pénzküitalások felett, ellenőrizte és jóváhagyta az adminisztrációval kapcsolatban felmerült kiadásokat. Az Egyeztető Bizottság elé kerülő javaslatokat a szervezet adminisztrációját irányító főtitkár (dr. Dessauer Pál miniszteri osztálytanácsos - mint Simonovits államtitkár utalt rá - szintén MKP tag volt.) a Népjóléti Minisztérium illetékes osztályaival előzőleg véleményeztette, így a mozgalomhoz intézett segélykérések mint véleményes javaslatok kerültek a bizottság elé. Az ülések ügyrendjét a S.A.S. revíziójával megbízott Simonovits István - akkor még - minisztériumi osztályfőnök előzőleg jóváhagyta. Vagyis a S.A.S-t az MKP meglehetősen direkt módon irányította.

A S.A.S. vidéki szervezete a Népjóléti Minisztérium hatóságainak (szociális szakszolgálat, tisztí főorvosok) és a Népjóléti Minisztérium által életre hívott szervek (szociálpolitikai tanácsok és bizottságok, közegészségügyi bizottságok) együttműködésén alapult.

Elvileg minden községben működött S.A.S. bizottság, gyakorlatilag azonban csak ott volt életképes, ahol a helyi közigazgatás már ténylegesen kiépült. A községi S.A.S. bizottságok a gyűjtéssel foglalkoztak és a hadifoglyok egyéni megsegítésére tettek javaslatot a vármegyei S.A.S. bizottságoknak.

A vármegyei S.A.S. bizottságok a S.A.S.-nak bizonyos mértékig autonóm szervei voltak, amelyek a központ egyes akcióit a vármegyékben bonyolították le és a vármegye területén befolyt pénz 60 %-a felett rendelkeztek. A vármegyei S.A.S. bizottságok előadója a szociális felügyelő volt. A szociális felügyelővel a S.A.S. központ rendeletileg érintkezett, a kimenő rendeletek S.A.S. jelzésű népjóléti minisztériumi számat kaptak.

A szociális felügyelő titkáraival a vidéki szervezést végezte. A vármegyei bizottságnak javaslatot tettek a hadifoglyokat megillető pénz és segély felhasználására. A vármegyei bizottság a kórházak és egészségügyi intézmények részére a tisztí főorvos javaslata alapján folyósította a segélyt.

Kétféle gyűjtési mozgalom indult: a pénzbeli és a természetbeni gyűjtés. A gyűjtés gyűjtőívek felhasználásával történt. A pénzbeli gyűjtés céljaira 186 000 db, a természetbeni adományok gyűjtésére pedig 50 000 db gyűjtőívet állítottak elő.

A gyűjtés központi pénzkezelésének lebonyolítására a postatakarékpenztáraknál csekk számlát nyitottak, a készkiadások kezelése pedig a központi bizottság kézipénztárán keresztül történt. A vármegyei gyűjtési bizottságok pénzkezelésére minden vármegye részére külön csekk számlát nyitottak.

A vidéki gyűjtést a vármegyei, városi és községi gyűjtési bizottságok végezték. A gyűjtéssel kapcsolatos adminisztratív teendők ellátásával a szociális felügyelőket bízták meg. A budapesti gyűjtés legnagyobb részét a Központi Gyűjtési Bizottság, illetve a minisztérium kebelében erre a célra életre hívott szerv végezte.

A vármegyei gyűjtési bizottság folyamatosan elbírálta a vármegye területéről befutott igényléseket és az igénylőket a rászorultság sorrendjében elégitette ki a vármegye területén. Indokolt esetben, ha a vármegyei gyűjtésből nem volt kielégíthető a vármegyei igénylés, a vármegyei bizottság az Országos Gyűjtési Bizottsághoz fordulhatott.

A 200/1946. S.A.S. N. M. rendelet a gyűjtőíves gyűjtésen kívül egyéb gyűjtéseket is lehetővé tett, s a társadalomszervezés minden lehetőségére kiterjedt. A mozgalom az év folyamán három ízben bocsátott ki pénzbeli és természetbeni gyűjtőíveket.

A mozgalom egyeztető bizottsága 1946 karácsonyán borgyűjtési akciót szervezett, melynek keretében felszólította a szőlősgazdákat az akció javára történő boradakozásra, majd a helyi bizottságokat "bor-bálok" rendezésére.

A S.A.S. javára művészeti tevékenységeket is szerveztek, melynek keretében az Ernst Múzeumban képzőművészeti rendezteket, a Magyar Állami Operaházban a "Láthatatlan vacsorá"-val megindították a vidéki társadalmi események szervezését. Vidéken a szegedi és a debreceni színházakban jótékony célú előadásokat tartottak.

A Közellátásügyi Minisztérium 1947. július 12-én kelt 512.282/1947. sz. engedélye alapján felszólította a földművelő lakosságot, hogy évi terméséből - lehetőségei körében - adakozzék a mozgalom javára. Az akció jelszava "Egy marék búzát a hadifoglyokért!".

A posta vezérigazgatósága S.A.S. emlékbélyeg-sorozatát adott ki, amelynek 60 filléres tagozata (hadifoglybélyeg) 50 filléres felárral került postai forgalomba. Később, a már adakozó gyűjtőíves gyűjtés helyett, jótékonyági bélyegsorozatot adott ki ötmillió forintos névértékben (10 fillértől 50 forintig). A belügyminiszter elrendelte, hogy a közigazgatásban okmányok, jogosítványok, igazolványok felülbélyegzésére kell felhasználni a bélyegeket, ezen kívül társadalmi úton is forgalomba kell hozni ezeket.

Az Anyag- és Árhivatal értesítette a S.A.S. mozgalom vezetését, hogy a 60 filléres anyagigénylő lapokra a S.A.S. javára 40 filléres bélyeget kíván ragasztani, és kérte a bizottságot megfelelő számú jótékonyági bélyeg megküldésére. A bizottság e célra 1946. december 19-én 100 000, 1947. március 8-án 200 000 és 1947. július 23-án 200 000 darabot rendelt. Ebből 400 000 darabot az Anyag- és Árhivatalnak átadtak értékesítésre, amelyből 38 ezer darabot, mint felhasználatlant, visszaszállítottak.

Ugyanezen jótékonyági bélyegakció kiszélesítéséért a belügyminiszter 1947. július 25-én kelt 161228/1947. sz. engedélye alapján a mozgalom vezetősége 10, 20, 50 filléres, 1, 2, 5, 10 és 50 forintos bélyegeket készíttetett. Ezeket megküldték a közhatalosoknak azzal a céllal, hogy a bélyegeket minden kényszer nélkül terjesszék.

A mozgalom vezetősége 20 forintos bronzérme kiadását határozta el. A plakettek forgalomba hozását a belügyminiszter 1948. március 10-én kelt 459.75/1948. BM sz. rendeletével engedélyezte. Az érmékből 10 010 darabot rendeltek, amelyből tíz darab ezüstözött volt. Több ezer darabot emléklapokként, több száz darabot pedig díjmentesen szétosztottak. A plakettek terjesztését Budapesten a Házfelügyelők Szabad Szakszervezete vállalta, míg vidéken a szociális felügyelőket bízták meg a lebonyolítással.

Dr. Molnár Erikné, a népjóléti miniszter felesége 1947 tavaszán összehívta a S.A.S. mozgalom vezető háziasszonyait, hogy vállalják el az ipari vállalatoknál a mozgalom céljaira való gyűjtést.

Tildy Zoltánné, a köztársasági elnök felesége levélben fordult Bán Antal iparügyi miniszterhez, hogy az államosított nehézipar és bányászat termelésének egy ki részét engedje át az akció rendelkezésére. Az iparügyi miniszter a felkérést elutasította, mivel - véleménye szerint - egy ilyen természetű akció az ipari árszínvonal emelkedését idézte volna elő.

A Gazdasági Főtanács 1946-ban a pénzügyminiszter előterjesztésére 53 röntgen készüléket bocsátott a S.A.S. mozgalom rendelkezésére az amerikai árukölcsönből. Újra indították az első mozgó állami egészségvédelmi szolgálatot hordozható röntgennel és áramfejlesztő generátorral, mely hosszú ideig vándorambulanciaként működött.

Segítették az egyházi intézményeket, röntgenkészülékekkel látták el az irtalmas és diakonissza kórházakat, felkarolták a gyógyíthatatlan betegeket.

Pénzbeli és természetbeni adományokkal segítettek a kórházakban folyó munka újraindítását. Élelmiszert, takarókat, vaságyakat, gyógyszereket juttattak a legjobban rászorulóknak.

A hadifogságból hazatért hadifoglyok részére Debrecenben pavilon-laktanyát építettek és jelentős adománnyal hozzájárultak a hadigondozó gyógyintézetek felszereléséhez, a hadirokkantak gyógyellátásához.

A debreceni 4. honvéd kerületi parancsnokság is bekapcsolódott a hazatérő hadifoglyok részére indított gyűjtési akcióba. Zenekara hangversenykörútjának teljes jövedelmét a S.A.S. javára ajánlotta fel.

Az American Joint Distribution Committee zsidó segélyszervezet 1946-1947 folyamán összesen 130 000 forint értékű adományt bocsátott a mozgalom rendelkezésére, elsősorban használt ruhákat és cipőket.

Az ENSZ segélyszervezete, a United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) raktárának felszámolásakor a közellátásügyi miniszter 110 000 darab amerikai cigarettát biztosított az akció javára, majd a pénzügyminiszter felhatalmazta a Magyar Dohányjövődék Központi Igazgatóságát amerikai cigaretta behozatalára és forgalomba hozására, és az eladási árból 10 %-ot a S.A.S. javára átengedett.

A Szikra Könyvkiadó Vállalat felajánlotta, hogy a S.A.S. akció ideje alatt a kiadásában megjelent könyvekből 10 forintot ad a S.A.S. javára, ha a mozgalom hozzájárul ahhoz, hogy eladás esetén a megrendelőlevélben utalnak arra, hogy a vételárból a S.A.S. mozgalom is részesül.

Lakásújjáépítési sorsjáték keretében a háborús események következtében megsérült budapesti romházak helyreállítását akarták megoldani. A sorsjáték lényege, hogy a mozgalom 800-1000 lakást helyreállítatna, majd a háztulajdonosok a helyreállított lakásokból a fenti mennyiség felét (kb. 400 lakást) öröklakásként átengednének. Az így átengedett öröklakások képeznek a lakásorszjáték tárgyát.

A gyűjtés alapelve volt, hogy egyharmad részét hadifoglygondozási célokra, kétharmad részét pedig közegészségügyi célokra fordítsák. A vármegyék területén befolyt pénzbeli és természetbeni gyűjtés eredményének 60 %-a a vármegye területén maradt és a vármegyei gyűjtési bizottság rendelkezett vele és osztotta fel a vármegye területén. A fennmaradó 40 %-ot a központnak kellett beszolgáltatni és annak felosztásáról a központi bizottság gondoskodott, így az Országos Gyűjtési Bizottság kb. tizenkétszer annyi pénz felett diszponált, mint a vármegyék egyenként. Ehhez jött még a központ saját bevételeiből származó jövedelem. Felosztási joga csak a vármegyei és az Országos Gyűjtési Bizottságnak volt.

Az 1947. évi nemzetgyűlési választások után Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter új megbízatást kapott, így megvált népjóléti miniszteri tárcájától. Munkakörét 1947. szeptember 24-én Olt Károly vette át, aki 1948. szeptember 23-án kelt 8.713/1948. Eln. 1. sz. rendeletével a "Siess! Adj! Segíts! segélyakciót 1948. október 31-i határidővel befejezettnek nyilvánította. Addig a tevékenységét a Magyar Vöröskereszt vette át. A két munkaspárt egyesülése, illetve a hatalmi szerkezet átalakulása után a S. A. S-ra mint látszólag politikamentes szervezetre nem volt szükség.

A bemutatott dokumentumok a Népjóléti Minisztériumnak a Magyar Országos Levéltárban őrzött iratai között található. A közel kétéves mozgalomnak mindössze egyetlen doboznyi iratanyaga került levéltári megőrzésre, amely az Országos Gyűjtési Csoport központi adminisztrációját tartalmazza. Így, a közölt források csak ízelítőt adhatnak az 1946-ban újjá indult "Siess! Adj! Segíts!" mozgalom lebonyolításáról és visszhangjáról, amely egykor megmozgatta az egész magyar társadalmat, s némileg enyhített a fennálló helyzeten.

Források

A "Rohamsegély" Bizottság tagjai:

- 1. Actio Catholica Országos Elnöksége
- 2. Egyetemes Egyháztanács
- 3. Magyar Zsidók Országos Társadalmi Szövetsége
- 4. Magyar Nők Demokratikus Szövetsége
- 5. Nemzeti Segély
- 6. Magyar Vöröskereszt
- 7. Magyarok Világszövetsége
- 8. Magyar Ifjúsági Országos Tanácsa
- 9. Független Kisgazda Földmunkás és Polgári Párt Női Szervezete
- 10. MKP Központi Vezetősége Női Titkársága
- 11. Szociáldemokrata Párt Női Szervezete
- 12. Nemzeti Parasztpárt Női Csoportja
- 13. Szakszervezeti Tanács
- 14. Paraszti Szövetség
- 15. Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége
- 16. Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete
- 17. Gyáriparosok Országos Szövetsége
- 18. Kereskedők Országos Központi Szövetsége
- 19. Ipartestületek Országos Központja
- 20. Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete
- 21. Budapest Székesfőváros IX. ü. o. Képviselője
- 22. Magyar Népjóléti Minisztérium Hadifogoly Szolgálat IV/5.
- 23. Magyar Népjóléti Minisztérium Egészségügyi Főcsoport
- 24. Magyar Népjóléti Minisztérium Társadalmi Segély Akciók VI/3.
- 25. Magyar Népjóléti Minisztérium Általános Szociális Igazgatás I/1.

Jelzet: MOL XIX-C-1-k-I-1-1946. 1. doboz (A Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Országos Gyűjtési Csoport iratanyaga. Az 1. doboz tételének címe: SAS értekezletek, 1946. Eredeti, géppel írt tisztaírat)

Emlékeztető a Miniszter Úr részére az országos gyűjtés tárgyában

Az elnöki főosztály vezetőjének f. hó 14-én adott szóbeli utasítása alapján összeállítottam egy országos gyűjtés szervezési tervét.

Jelen emlékeztető vázlatát:

I. Általános kérdések

- 1. A gyűjtés szükségessége
- 2. A hadifogoly-szolgalat jelenleg folyó gyűjtése
- 3. Ki végezze a gyűjtést?
- 4. A társadalmi bizottság tagjai
- 5. A bizottság célja
- 6. A bizottság feladata

II. Folyó évi november havi gyűjtés

- 1. Időpont
- 2. A bizottság elnevezése
- 3. Bizottsági ülések
- 4. A bizottság elnöki tanácsa
- 5. Az adminisztrációs keret
- 6. A bizottság és az adminisztrációs keret együttműködése
- 7. Az adminisztráció szervezési kérdései
- 8. Gyűjtési engedély

III. Az 1947. január-február havi gyűjtés

IV. Egyéb akciók

- 1. Bunda akció
- 2. Könyvakció
- 3. Kézimunka akció
- 4. Láthatatlan vacsora
- 5. Dohányakció
- 6. Bélyegakció

V. A Miniszter Úr döntését váró kérdések

- 1. Gyűjtési engedély
- 2. Bizottság összeállítása
- 3. Fővédnök felkérése
- 4. Védnökök
- 5. Elnöki tanács, annak hatásköre
- 6. A bizottság céljánál a sorrend meghatározása

I. Általános kérdések

1. A gyűjtés szükségessége

A hazatérő hadifoglyok jobb élelmezése és ruhaellátása, nemkülönben a tüdőbeteg-gondozók, valamint a kórházak jelenlegi helyzete olyan feladat elé állítja a minisztériumot, amelyet a rendelkezésére álló költségvetés keretében képtelen ellátni.

A minisztérium a reá váró nehéz munka elvégzéséhez kénytelen a társadalom segítségét kérni. Csak magánál a betegellátásnál 50 millió forint a költségvetési hiány. Függetlenül a társadalom igénybevételétől, célszerűnek látnám, ha a minisztérium egyik tisztviselője vizsgálat tárgyává tenné, milyen módon volna lehetséges népjóléti és egészségvédelmi célokra állandó tárcajövedelmeket biztosítani. Ezt a kérdést jelen emlékeztetőmben azonban nem érintem.

2. A hadifogoly-szolgalat jelenleg folyó gyűjtése

A Magyar Vöröskereszt a belügyminiszter úrtól 251.268/IV.-1946. sz. a. állandó gyűjtési engedélyt kapott avégett, hogy a hazatérő hadifoglyok jobb élelmezését és ruhaellátását biztosíthassa. A gyűjtést eredetileg egyedül a vöröskeresztes szervek intézték. A belügyminiszter úr a gyűjtési engedélyt a Népjóléti Minisztérium hadifogoly osztályára átirta. Ezen osztály 129.334/1946. IV-5. számú üggyirata szerint a gyűjtés vöröskeresztes mozgalomként folyik tovább. A csekk számla "Hadifogoly és egészségvédelmi szolgalat" elnevezéssel fut, a befolyó összeg egyharmad része felett a hadifogoly-szolgalat osztály, kétharmad felett pedig az egészségügyi főcsoport rendelkezik. Jelenleg a gyűjtés mérsékelt keretek között, inkább ad hoc jelleggel, főleg a pályaudvari kirendeltségek útján folyik.

3. Ki végezze a gyűjtést?

A szóban levő országos gyűjtés megszervezése egy társadalmi bizottság feladata lenne. Ha azután az Országos Szociális Központ megalakul, úgy az akciót annak kellene folytatnia. Jelen gyűjtés is rámutat arra, milyen sürgős lenne az O. Sz. K. megalakítása.

4. A társadalmi bizottság tagjai

A bizottságba elsősorban azokat a szervezeteket kellene behívni, mely szervezetek a létesítendő Országos Szociális Központnak is tagjai lennének. Nagy előnyt jelent, hogy mind Budapesten, mind pedig vidéki városokban már működnek az UNRRA akcióval kapcsolatban megalakult bizottságok. Így tehát csak ezen, már működő bizottságok kiegészítéséről van szó. A bizottság tagjainak tervezett névsora az alábbi:

- 1. Actio Catholica Országos Elnöksége
- 2. Református Egyetemes Konvent
- 3. Evangélikus Egyetemes Egyház
- 4. Magyar Zsidók Országos Társadalmi Szövetsége
- 5. Magyar Nők Demokratikus Szövetsége
- 6. Nemzeti Segély
- 7. Magyar Vöröskereszt
- 8. Magyarok Világszövetsége
- 9. Magyar Ifjúság Országos Tanácsa
- 10. Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt Női Szervezete
- 11. MKP Központi Vezetősége Női Titkársága
- 12. Szoc. Dem. Párt Női szervezete
- 13. Nemzeti Parasztpárt Női Csoportja
- 14. Szakszervezeti Tanács
- 15. Parasztszövetség
- 16. Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége
- 17. Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete
- 18. Gyáriparosok Országos Szövetsége
- 19. Kereskedők Országos Központi Szövetsége
- 20. Ipartestületek Országos Központja
- 21. Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete
- 22. Budapest székesfőváros IX. ügyosztály képviselője
- 23. Magyar Népjóléti Minisztérium Hadifogoly oszt. képviselője
- 24. Magyar Népjóléti Minisztérium Egészségügyi főcsoport képviselője
- 25. Magyar Népjóléti Minisztérium Társadalmi segélyakciók ügyei oszt. képviselője

Amint látható, tagjai lennének a bizottságnak azon érdekképviseleti szervezetek is, amelyeknek nemcsak erkölcsi, de anyagi támogatására is szükség van (GYOSZ, TÉBE stb.). Három taggal képviseltetné magát a minisztérium is: még pedig a hadifogolyosztály, egészségügyi főcsoport és a társadalmi segélyakciók ügyeit intéző VI/3. osztály képviselői lennének a bizottság tagjai.

5. A bizottság célja

A hadifoglyok, tüdőbetegek, kórházak megsegítése.

6. A bizottság feladata

- 1. Országos gyűjtések rendezése
- 2. A társadalmi munka felosztása
- 3. A gyűjtés eredményének igazságos szétosztása
- 4. Külföldi akciónál kezdeményező, tanácsadó - adott esetben - lebonyolító szerep vállalása.

A bizottságnak hosszabb időtartamú munkaterve lenne. Először november hónapban szervezne meg egy országos gyűjtést, másodsor januárban vagy februárban ismételné azt, végül párhuzamosan az országos gyűjtéssel egyéb akciókat - főleg külföldi vonalon bonyolítana le.

II. Folyó évi november havi gyűjtés

1. Időpont

A gyűjtés november 10-én kezdődne. Gazdasági szakértők véleménye szerint a pénzüke miatt előbb komoly eredményre számítani nem lehet. Korábbi időpont szervezési szempontból sem lenne tanácsos.

A Magyar Gyermekekért akciónál szóló jelentés is rámutatott arra, hogy egy gyűjtés eredménye elsősorban a jó szervezésen múlik, ehhez pedig kellő időt kell engedélyezni.

2. A bizottság elnevezése

A bizottság állandó névvel működne, hogy a nyomtatványokat, gyűjtőleveleket, postatakarékpénztári csekk számlát ne kelljen időközönként változtatni. Ez a körülmény természetesen nem gátolja meg a bizottságot abban, hogy egyes akcióit külön elnevezéssel ne folytasson. Pld. "Egy marék búzát a tüdőbetegeknek", vagy "Iparosok a hadifoglyokért" stb. A bizottság neve a következő lehetne: "Rohamsegély!" A magyar társadalmat összefogó bizottság a hadifoglyok, kórházak és tüdőbetegek megsegítésére.

A bizottság összeülésekor fel kell vetni a kérdést, nem talál-e valaki a fenti címnél alkalmasabb elnevezést.

3. Bizottsági ülések

A Magyar Gyermekekért akció és az UNRRA bizottságok tapasztalatai azt mutatták, hogy a hosszas ülésezés és a résztvevők nagy száma a gyors munkát bizonyos mértékig gátolja. Ezért célszerű lenne az UNRRA bizottságok gyakorlatát folytatni, amelyeknél adott esetben a bizottságban résztvevő egyes szervezetek bizottsági üléseken való részvétellel egymást megbíznák.

4. A bizottság elnöki tanácsa

A bizottság fővédnökéül a köztársasági elnök úr hitvesét kellene felkérni.

Miniszter Úr döntését kellene kikérni arra vonatkozólag, vajon a védnöki tisztelet egyedül vállalja-e vagy másokat is ajánl erre a tisztségre. Esetleg a köztársasági elnök úr hitvesét kellene felkérni, hogy ő jelöljön ki a koalíció négy pártjából négy védnököt.

A bizottságnak elnöki tanácsa lenne. Erre azért lenne szükség, mert a bizottság elnöke csak magas állású személy lehet, viszont magas állású személynek nincs ideje arra, hogy esetleg hetenként többször elnököljön az üléseken és az általa aláírandó levelezést átolvassa. Ezért legcélszerűbb az lenne, ha a bizottság elnökei a Népjóléti Minisztérium államtitkárai lennének. Az elnök urak a levelezést is felváltva írják alá. Az adminisztrációs keret utasítást kapna arra vonatkozólag, hogy melyik héten, melyik államtitkár látja el az elnöki teendőket és a levelezést azon a héten az illető államtitkár írja alá, kivételnek csak akkor volna helye, ha az illető államtitkár úr éppen nem ér rá, vagy olyan alakulat felé irányuló kívánságot fejez ki a levél, ahol az ügy érdemében célszerű, hogy egy bizonyos politikai párt tagja írja alá a levelet.

5. Az adminisztrációs keret

A bizottság főtitkára dr. Dessauer Pál miniszteri osztálytanácsos lenne. Mint előadó dr. Ruttkay Iván miniszteri s. fogalmazó szerepelne, akit Simonovits tanácsos úr a VIII. főosztályról a bizottság részére átengedett.

A számvevőség vezetője Rónai Ernő számv. tanácsos, akit Pordány számvevőszéki igazgató úr a fenti feladatra kijelölt. A segédhivatal vezetői és beosztott gépirói teendőket özv. Szabó Imréné irodatiszt, illetőleg Erlich Margit egészségügyi védőnő látják el.

Az állami szemkórház az adminisztrációs kerethez átengedte Heinemann Tamásné amb. kezelőnőt.

A fenti személyzetet kívül még további beosztottakra is szükség lesz. Miután a minisztérium ez idő szerint több embert az adminisztráció részére rendelkezésére bocsátani nem tud, más úton kíséreltem meg a munkaerők beszervezését. Érintkezésbe léptem több érdekképviseléssel és megkérdeztem, hogy ha a társadalmi bizottság azzal a kérellemmel fordulna hozzájuk, hogy négy hónapra vállalják egy tisztviselő fizetését vagy pedig megfelelő irodai munkaerőt bocsássanak a bizottság rendelkezésére, vajon ezen kívánságnak eleget tennének-e. Erre a lépésre azért volna szükség, mert egy országos gyűjtés lebonyolításához kellő számú munkaerőre van szükség. A Magyar Gyermekekért akció 8 tagú személyzettel dolgozott, az annak idején lefolytatott Magyar a Magyarért, Erdélyért és egyéb országos gyűjtések 25-30 tagú adminisztrációs kerettel dolgoztak. Az érdekképviselések közül határozott ígéretet kaptam egy tisztviselő átengedésére a TEBÉ-től, feltételes ígéretet pedig a Keresk. Országos Központi Szövetségétől, a Gyáriparosok Orsz. Szövetségétől, az Ipartestületek Orsz. Központjától is. Ezek a szervezetek kifejezetten az adminisztrációs iroda dologi kiadásaira is adnának 500-1000 forintig terjedő összeget. Villamos költségekre a Beszkárt hajlandó három bérletjegy árát folyósítani. Tárgyalásokat folytattam több társadalmi szervezettel is, ahol ugyancsak kilátás van arra, hogy egy-egy segítséget rendelkezésre bocsátanak. Ha adott esetben az adminisztrációs keretnek nem volna ilyen számú munkaerőre szüksége, úgy az illetők a külső gyűjtésnél lennének felhasználhatók.

6. A bizottság és az adminisztrációs keret együttműködése

Az adminisztrációs keret gondoskodik arról, hogy az ülések kellő módon elő legyenek készítve. A napirend elkészítése oly módon történik, hogy mind a hadifogoly osztály, mind pedig az egészségügyi főcsoport közli, hogy milyen szükséglet merült fel és milyen célra, milyen összeget kíván juttatni. Ha a főtitkár úgy látja, hogy a szétosztásnál vita merülhet fel, még a bizottsági ülés előtt megtárgyalja az ügyet. Szavazást lehetőleg el kell kerülni. A bizottság határozatát jegyzőkönyvbe foglalják. A jegyzőkönyv öt másolattal készül:

- 1. hadifogoly-szolgálat osztály részére
- 2. egészségügyi főcsoport részére
- 3. társadalmi segélyakciók osztály részére
- 4. a bizottság számvevője részére
- 5. dossierbe való lerakás céljára.

A számvevő a jegyzőkönyv alapján elkészíti az utalvány tervezetét, amelyet az elnökök valamelyike Dr. Cseh-Szombathy László vagy Dr. Székely Miklós vagy Dr. Vikol János vagy Dr. Zsebők Zoltán ír alá.

A postatakarékpénztári csekkeken első helyen dr. Botár Bálint vagy dr. Simonovits István szerepelnek aláíróként. Második helyen dr. Dessauer Pál vagy pedig Rónai Ernő számv. tanácsos ír alá a postatakarékpénztári csekkeket.

A kimenő leveleket általában a főtitkár írja alá, csak indokolt esetben ír alá a leveleket az elnökök valamelyike.

7. Az adminisztráció szervezési kérdései

Az adminisztrációs keret ügykezelésénél nem kell szigorúan ragaszkodni a minisztériumi ügyvitelhez. A számvitelnél be kell ugyan tartani a belügyminiszteri előírásokat, de bizonyos egyszerűsítések itt is keresztülvihetők. Ezeket a kérdéseket az illetékes beosztottakkal külön utasítással rendezem.

8. Gyűjtési engedély

Tudomást szereztem arról, hogy a közeljövőben több gyűjtési akció készül. Jelen gyűjtés sikere csak akkor biztosítható, ha 1946. október 15-től december 5-ig a belügyminiszter úr más gyűjtést nem engedélyezne. A belügyminisztériumi illetékes referens közlése szerint, ha a bizottság ilyen értelmű beadványt intézne a belügyminiszter úrhoz, úgy ennek a kívánságnak eleget tennének. Az átirathoz meg kell jegyezni, hogy a már megadott engedély alapján nemcsak a hadifogoly, hanem az egészségügyi szolgálat javára történik a társadalmi gyűjtés.

A jelenleg érvényben levő állandó gyűjtési engedély birtokában az akció a gyűjtést mint vöröskeresztes mozgalmat folytatná tovább. Ilyen értelmű megállapodást létesített a hadifogoly osztály a Magyar Vöröskereszt kormány megbízottjával. Ez esetben mind az urnákon, mind a gyűjtőíveken, mind pedig az igazolványokon ki kell domborodnia a vöröskeresztes jellegnek. Lehet, hogy ezt a társadalmi szervek kifogásolják. Miniszter Úr döntését kell kikérni arra vonatkozólag, vajon a gyűjtés a meglévő engedély alapján, mint a vöröskeresztes mozgalom továbbfolytatása történjék, vagy pedig új engedély alapján bonyolódni le az akció. Ez utóbbi esetben a vöröskeresztes jelleg feltüntetése nem szükséges.

III. 1947. január-február havi gyűjtés

A gyűjtést a bizottság a jövő évben megismételné. Az előkészületeket már akkor meg kell tenni, amikor a jelenlegi gyűjtés még le sem záródott.

IV. Egyéb akciók

Kívánatos, hogy az országos gyűjtésen kívül a bizottság - főleg külföldi viszonylatban - egyéb akciókat is bonyolítson le. Ezeknek egy része már előzetes tárgyalás alatt áll:

1. Bunda akció

Az UNRRA ruha szeretetküldeményei között szerepel 300-nál több rossz állapotban lévő bunda is. A bundát négy társadalmi egyesület ki fogja sorsolni és a befolyó összeg a kórházak üvegezésének költségeire fordítható. Az egészségügyi főcsoport oly módon állapodik meg a hadifogoly osztállyal, hogy az összeg teljes egészében a fenti célra nyer kifizetést, de egyharmada később más kifizetésnél kompenzálva lesz.

2. Könyvakció

Cserépfalvi Imrével, a Magyar Könyvkiadók Egyesülete elnökével tárgyalást folytattunk a következő akció megszervezése ügyében: a Magyar Könyvkiadók kb. 100-150 ezer könyvet bocsátanának hitelen a bizottság rendelkezésére. Ígéret van az UNRRA-tól arra, hogy Triesztből Amerikába menő hajók egyikével a rakományt díjmentesen Amerikába szállítanak. Az Amerikában fizetendő 20 %-os beviteli vámot egy ottani szállítmányozó előlegezné. Ennek a megszervezése a könyvkereskedők feladata lenne. Az Amerikában eladandó könyvek, illetve 50 és 200 kötetes könyvtárak vételárának a fele a könyvkiadókat illetné, a másik felét a bizottság kapná. Elgondolásunk szerint a könyvek vételárából befolyó összegben - a külkereskedelmi igazgatóság tanácsát követve - árut vásároltatna a bizottság és az árut a közjóléti szövetkezetek eladnák. Az így eredményező összegből a könyvkereskedők csak az Amerikában befolyt dollárösszeg felét kapnák, míg a bizottság a népjóléti célokra sokkal nagyobb összeghez jutna. A könyvek jegyzékét a napokban mutatjuk be a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak.

Kézimunka akció

Remény van arra, hogy Svájcban szeretetadományként fonalat és kézimunka alapanyagot kapnánk. Ezeket a közjóléti szövetkezetek útján a mezőkövesdi, a kiskunhalasi, bujádi és egyéb népművészeti telepekre küldenénk. A feldolgozott anyagot az iparművészeti társulat ellenőrzése mellett Amerikába lehetne exportálni.

Láthatatlan vacsora

A köztársasági elnök úr hitvese egyéni meghívókkal egy jótékony célú, szimbolikus díszvacsorára hívná meg a magyar és külföldi társadalmi élet vezető személyeit. Nagy súlyt kellene fordítani a meghívó szövegére és külalakjára.

Dohányakció

Előzetesen tárgyalásokat folytatunk a Magyar Dohány jövedékkel a novemberi gyűjtéssel kapcsolatos cigaretta kibocsátása iránt. Ígéretet kaptunk arra, hogy az üggyel érdemben foglalkoznak.

Bélyegakció

A közeljövőben érintkezésbe kívánunk lépni a Magyar Postával "Rohamsegély" felülbélyegzésű bélyegek kibocsátása iránt.

V. Miniszter Úr döntését váró kérdések

1. Gyűjtési engedély

A Magyar Vöröskereszt gyűjtési engedélye alapján folytatódjék a gyűjtés mint vöröskeresztes mozgalom, vagy pedig új engedélyt kell kérni?

2. Bizottság összeállítása

Helyes-e a tervezet? Nem kell-e az alakuló értekezletre a társadalmi élet vezető személyeit is meghívni? Az első értekezlet egyúttal sajtófogadás is legyen?

3. Fővédnök felkérése

Miniszter Úr személyesen kéri fel a köztársasági elnök úr hitvesét a fővédnöki tisztség elvállalására vagy pedig kit bíz meg ezzel a feladattal?

4. Védnökök

Miniszter úr egyedül vállalja-e a védnöki tiszteket, vagy másokat is ajánl erre a tisztségre. Nem lenne helyes a köztársasági elnök úr hitvesét felkérni, hogy ő jelöljön ki a koalíció négy pártjából védnököket?

5. Elnöki tanács

Helyes-e az a rendszer, hogy a Népjelölti Minisztérium négy államtitkára vezesse az üléseket felváltva? Az utalványozást ugyancsak a négy államtitkár végezze? Az előzetes sajtótájékoztatót a négy államtitkár adja?

6. Sorrend

Propaganda és politikai szempontból a bizottság neve mi legyen:

1. "Rohamsegély!"

A magyar társadalmi összefogó bizottság a hadifoglyok, kórházak és tüdőbetegek megsegítésére,

vagy
2. "Rohamsegély!"

A magyar társadalmat összefogó bizottság a kórházak, hadifoglyok és tüdőbetegek megsegítésére.

Fenti tervezetemet a mellékelt munkaprogrammal együtt letárgyaltam dr. Simonovits tanácsos úrral és dr. Dessauer Pál, valamint dr. Botár Bálint oszt. tanácsos urakkal.

Budapest, 1946. évi szeptember hó 20-án.

Dr. Hazai Géza
miniszteri titkár

Jelzet: MOL XIX-C-1-k-I-7-1946. 1. doboz. (A Magyar Országos Levéltár Népjelölti Minisztérium Országos Csoport iratanyaga. Az 1. doboz tételének címe: SAS értekezlet, 1946. Eredeti, géppel írt tiszttzat.)

Tildy Zoltánné levele Bán Antal iparügyi miniszternek

Budapest, 1947. február 11.

MÁSOLAT!

Kedves Miniszter Úr!

Az állami költségvetés szűkre szabott keretei nem adnak módot arra, hogy a legégetőbb szociálpolitikai és közegészségügyi feladatainkat a szükséges mértékben elláthassuk. Visszatérő hadifoglyaink elkallódnak, mert nem tudjuk nekik a legszükségesebbet megadni ahhoz, hogy újjáépülő országunk hasznos munkásaivá lehessenek. Közegészségügyi intézményeink óriási károkat szenvedtek el. Becslések szerint 600 millió forint lenne szükséges e téren a teljes helyreállításához.

Ezek a súlyos hiányok késztettek arra, hogy elfogadjam a "Siess, Adj, Segíts!" mozgalom fővédnökségét annak a reményében, hogy segíteni fogunk tudni ott, ahol arra leginkább szükség van.

Nem véletlen, hogy éppen ezeken a területeken tapasztaljuk a legkétségbeejtőbb helyzetet. A beteg ember és a hadifogoly nem lehetett a helyén akkor, amikor mindenki más a felszabadulás után hozzákezdhetett élete újjáépítéséhez. Kórházaink nem közvetlen értéktermelő üzemek és így, amikor a nagy verseny megindult az újjáépítésért, természetszerűen ezek az intézmények szomorúan elmaradtak. Méltányosnak látszik, hogy országunk mai helyzetében már tekintettel legyünk azokra is, akik segítségre szorulnak. Arra gondolok, hogy ott, ahol termelőmunka folyik, gondoljunk azokra a feladatokra, amelyek megoldása erkölcsi kötelesség és jól felfogott érdek. Arra gondolok, hogy meg lehetne találni annak módját, hogy a magyar ipar, beleértve az államosított nehézipart is, és a bányászat termeléséből 0,2-0,5 %-ot esetleg természetben az akció rendelkezésére lehetne bocsátani.

Tudom, hogy Miniszter Úr mélyen átérzi a mozgalom célkitűzéseinek fontosságát és a lehetőséghez képest mindent el fog követni, hogy azok megvalósulhassanak.

Miniszter Úr intézkedéseiről szíves értesítését várom.

Tildy Zoltánné sk.

B á n A n t a l úrnak
iparügyi miniszter
Budapest

Jelzet: MOL XIX-C-1-k-I-35-1947. 1. doboz. (A Magyar Országos Levéltár Népjelölti Minisztérium Országos Gyűjtési Csoport iratanyaga. Az 1. doboz iktatott iratának (495/1947.) címe: Tildy Zoltánné levelei-1947. Másodlat, géppel írt tiszttzat.)

Bán Antal iparügyi miniszter levele Tildy Zoltánnénak

Magyar Iparügyi Miniszter
414/M

Mélyen tisztelt Asszonyom!

A "Siess, Adj, Segíts" akció tárgyában hozzám intézett levelében felvetett elvet a legalaposabb vizsgálatnak vettem alá. Ennek a vizsgálatnak eredménye az összes illetékes szerveim egybehangzó véleménye szerint az volt, hogy egy ilyen természetű akció óhatatlanul az ipari árszínvonal emelkedését idézné elő. Tekintettel arra, hogy a kormány általános politikája éppen ezzel ellentétes célt követ, legnagyobb sajnálatomra nem látok lehetőséget a felvetett elv megvalósítására. A mai helyzetben csak társadalmi akciót látok lehetségesnek ezen a téren.

Budapest, 1947. március 22.

Tiszteletteljes üdvözléssel

Bán

Tildy Zoltánné
a köztársasági elnök hitvесе
Budapest

Jelzet: MOL XIX-C-1-k-l-35-1947. 1. doboz. (A Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Országos Gyűjtési Csoportjának iratanyaga. Az 1. doboz iktatott iratának (495/1947.) címe: Tildy Zoltánné levelei-1947. Másodlat, géppel írt tiszttát.)

Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter köszönő levele Tóth Aladárnak, a Magyar Állami Operaház igazgatójának

Tóth Aladár Úrnak

A Magyar Állami Operaház Igazgatója.

B u d a p e s t.

Mélyen tisztelt Igazgató Úr!

A Köztársasági Elnök Úr Hitvесе fővédnöksége és Védnökségem alatt álló "Siess, Adj, Segíts" mozgalom "Láthatatlan vacsora" elnevezésű estélyt szervezett. Igazgató Uram megértő szeretete tette lehetővé, hogy a mozgalom első komoly megmozdulása a Magyar Állami Operaházban, célkitűzéseinkhez méltó keretben és műsorral folytatott le.

Megértéséért, a mozgalom célkitűzéseit elősegítő szeretetteljes munkálkodásáért fogadja őszinte köszönetemet. Egyben felkérem Igazgató Urat, hogy az estélyen közreműködő művészeknek és az Operaház többi dolgozóinak köszönetemet tolmácsolja.

Budapest, 1947. évi február hó 7-én.

Olvasói levél az Új Ember Szerkesztőségének

Budapest, 1947. március hó 16.

Főtisztelendő Szerkesztő Úr!

Az "Új Ember" március hó 15-iki számában megjelent "Hazatérnek a hadifoglyok - De azután...?" című cikküket olvasva, engedje meg, hogy én is hozzá szóljak. Nem tudom ugyan magamat szépen és helyesen kifejezni, mert csak 4 elemi iskolát végzett öreg gyári munkás vagyok, de azt hiszem, Főtisztelendő Úr így is megérti gondolatom magját.

Először is József Jolán kijelentésével foglalkozunk. Szerinte 200 000 ember visszatérésére számíthatunk. Istenem! 200 000 ember. De hát a többivel mi lesz? Mert általános vélemény, ahogy a villanyoson megfigyelem, hogy legalább még háromszor ennyi magyar van kint, mint amennyit haza várnak hivatalosan. Vagy talán igaz lenne az a kőszá hír, hogy a felszabadító nagyhatalom 8 évig kint tartja a hadifoglyok zömét és munkájuk ellenértékét az általunk fizetendő jóvátételbe beszámítja? Erre a kérdésre feleletet várnának a hadifogly hozzátartozók. Arról is beszél az utazó közönség, hogy 1 000 forint váltságdíj ellenébe hazajöhetnek. Erre 2 dunaharaszti sváb gazda kijelentette rögtön, hogy ha az ő fiát hazahozzák, egy falubeli szegény ember váltságdíját is hajlandók kifizetni. Szomorú ugyan, hogy a fennen hangoztatott demokráciában ilyen középkori rabszolgá kiváltásról beszél a nép, lehet, hogy nincs semmi alapja, épp ezért erre is szeretnénk választ kapni.

Arról is szól József Jolán, hogy megközelítőleg sem tudjuk, hány emberünk van kint. Erre vonatkozólag azt indítványoznám, hogy minden templomba, az egész országban, valláskülönbség nélkül, két vasárnap vagy szombaton hirdessék ki a szószékről, hogy aki bármilyen formában értesült arról, hogy a Szovjetunióba vitték a hozzátartozóját, jelentse az egyházközségi irodába a kihirdetés után 2 héten belül, hogy mit tud fogly hozzátartozójáról. A "Krédo" emberek, különösen akik érdekeltek hadifogly ügyben, szívesen vállalnának két hétig este 5-8 óra közt összeírási munkát, amit a törvényhozás foglalkozzék sürgősen vele és mondja ki: Minden egyén, akinek havi jövedelme 200 forintot meghaladja, keresetének 2 vagy több százalékát a munkaadója levonja és hadifogly hazahozatalra hetenként vagy havonként összegezve az erre a célra kinevezett szervezetnek elküldi, mondjuk 6 hónapon át. Kereskedők, gazdák és más szabadjövödelmű emberek az adójuk után adóztatandók. A "bár" lovagok, titok nélküli államtitkárok és más lokáltöltelek, más formába még külön is megadóztatható. Így az állami költségvetés sem billenne se jobbra, se balra és a költség is összejönne. Én 62 éves öreg munkás vagyok, semmi ingatlan vagyonom vagy tőkém nincs, de ha a két fiamat haza hozzák, az utolsó előtti nadrágom is eladom, hogy a haza hozatall költségét megfizessem.

Ami a költségek előteremtését illeti, arra is volna egy szerény indítványom. Ami a gyűjtést illeti, nem megfelelő. Erre egyrészt tanú a József Jolán által említett bár jelenet. Az ifjak, akik a bár-okhoz járnak, ügyesek és hősök voltak, hogy ki tudták kerülni a fogságba jutást, tehát az ügyetlenek és gyávák foglyorsora nem érdekli őket, mert esetleg azok, még elnyírnának egy kicsit az ő "bár" költségükből. Az érdekelte nép sem szívesen adakozik így, mert a rossz nyelvek szerint a közelmúlt időkből szomorú tapasztalatai vannak a hadifogly és Vöröskereszt gyűjtést illetőleg. Én azt ajánlanám, hogy a törvényhozás foglalkozzék sürgősen vele és mondja ki: Minden egyén, akinek havi jövedelme 200 forintot meghaladja, keresetének 2 vagy több százalékát a munkaadója levonja és hadifogly hazahozatalra hetenként vagy havonként összegezve az erre a célra kinevezett szervezetnek elküldi, mondjuk 6 hónapon át. Kereskedők, gazdák és más szabadjövödelmű emberek az adójuk után adóztatandók. A "bár" lovagok, titok nélküli államtitkárok és más lokáltöltelek, más formába még külön is megadóztatható. Így az állami költségvetés sem billenne se jobbra, se balra és a költség is összejönne. Én 62 éves öreg munkás vagyok, semmi ingatlan vagyonom vagy tőkém nincs, de ha a két fiamat haza hozzák, az utolsó előtti nadrágom is eladom, hogy a haza hozatall költségét megfizessem.

Bocsásson meg Főtisztelendő Úr levelémért. Ha nem talál benne elfogadhatót, dobja papírkosárba, de semmiképpen sem haragudjon meg rám öreg tisztelőjére

Bordás Alajos-ra.

Jelzet: MOL XIX-C-1-k-l-24-1094-1947. 1. doboz. (A Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Országos Gyűjtési Csoport iratanyaga. Az 1. doboz tételének címe: Hadifogly, hadigondozás. 1947. Eredeti, kézzel írt levél.)

Király Lajosné miskolci lakos levele az Új Ember Szerkesztőségéhez (1947. április 1.)

Tisztelt Szerkesztőség!

Örömmel olvastam lapjuk hasábjain, hogy szegény hadifoglyaink haza hozatalával őszintén foglalkoznak. Többek között azt a kijelentést is: "Segítsen - ki milyen mértékben tud - azoknak, akik a magyar állam részéről ezzel a kérdéssel foglalkoznak." Hogy segítsünk? Szívesen haza hoznám egyetlen gyermekemet. Már pénzbeli adományt is nyitottam, amiből legalább kettőt haza hozhatnának. Mi tévők legyünk? Hisz már összeroppanunk a fájdalomtól. Mért nem jönnek már haza? Egyeseknek gondot okoz, hogy mit csinálnak ezzel a sok emberrel. Istenem, hiszen innen mentek el, hasznos tagjai voltak a társadalomnak és azok lesznek ezután is. Nem megyünk értük koldolni senkihez. Én mint anya lemondok a kenyér adagomról egyetlen gyermekemért, az uram lemond egy másikért, kit már nem vár itthon senki. Ketten pedig majd a korpakenyeret esszük, abból a korpából, amit állatainknak tartalékolunk. Milyen boldogsággal várjuk, és dolgozunk majd akkor az új kenyérért szeretett gyermekünkkel. Sajnos, ezt a boldogságot nem akarják megadni nekünk. Istenem, pedig nem akarunk mást, csak becsülettel dolgozni azokkal, kiket szeretünk és a jó Isten nekünk adott.

Miskolc, 1947. április 1-jén.

Tisztelettel:
egy fájószívű anya Király Lajosné

Jelzet: MOL XIX-C-1-k-1-24-1094-1947. 1. doboz. (A Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Országos Gyűjtési Csoport iratanyaga Az 1. doboz tételének címe: Hadifogoly hozzátartozók levelei. 1947. Eredeti, kézzel írt levél.)

Felhívás-tervezet a gyűjtőívvel jelentkező megbízottak fogadására

Több százezer magyar család várja haza szívszorongva az apát, a testvért, a fiút, akit a bűnös háború kiszakított otthonából, szerettei közül. Több százezer hadifogoly tér vissza az elkövetkezendő hónapokban. Mi, akik a haza földjén érthetjük meg a felszabadulást, neki láthatunk nemcsak az ország, de a magunk életének újjáépítéséhez is. A kifosztott hazában az elsanyargatott nép sok nehézség és lemondás árán, de mégis eljutott oda, hogy a szűkös kenyerét biztosítani tudja magának és családjának. Több százezer hadifogoly tér haza, kiknek minden lehetőséget meg kell adnunk arra, hogy bekapcsolódhassanak az újjáépülő ország munkás életébe.

Több százezer dolgozni akaró férfinak fedeleket, ruhát, szerszámot, egyszerűen életet kell adnunk. Az állam szegény és szegénységében is nemzedékek munkáját kell elvégeznie rövid évek alatt. A magyar társadalomnak az állam mellé kell állnia a leglelkesebb segíteni akarással. Adjuk oda a hadifogolyoknak, ne csak a fölöslegünket, osszuk meg velük azt is, amiből kevesünk van. Adjunk pénzt, ruhát, élelmet a hazatérőknek. Nem jótékonyaságról van most szó, hanem átértett, súlyosan indokolt áldozatkészségről egy nagyjelentőségű nemzeti ügy érdekében. Nemzetünkön, magunkon segítünk, ha a hazatérőkön segítünk. Több százezer munkás kéz veszi kezébe az ásót, a szerszámot, a tollat és áll be a termelőmunkába, ha megadjuk nekik a munka, az élet lehetőségeit. Az ország sorsának jobbrafordulása pedig a termelőmunka eredményétől függ. Aki közömbös a hazatérő hadifogolyok sorsával szemben, az nemcsak a kenyeret veszi ki kezükből, hanem saját magára rak újabb terheket, mert a nincstelenekről, az ellátatlanokról, sőt azok családjáról is az államnak, tehát a nemzet egészének kell gondoskodnia.

A "Siess, Adj, Segíts!" mozgalom az egész magyar nép megmozdulása a hadifogolyokért. Fogadjuk szeretettel a gyűjtőívvel jelentkező megbízottakat és adakozzunk mindnyájan szíves készséggel.

(címezés, aláírás, dátum nélküli kézzel írt levél)

Jelzet: MOL XIX-C-1-k-1-24-1094-1947. 1. doboz. (A Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Országos Gyűjtési Csoport iratanyaga. Az 1. doboz tételének címe: Hadifogoly, hadigondozás. 1947. Eredeti, kézírással javított gépi tisztázata.)

Jelentés a S. A. S. - ról

A háborús események következtében az ország közegészségügyi intézményeit rendkívül súlyos károsodás érte. Az épületben, felszerelésben elszennvedett kár becslés szerint 600 millió forintot tett ki. Különösen súlyos a helyzet a tuberkulotikus betegek gyógyítására szolgáló intézmények terén. Itt az ágyak 2/3-a semmisült meg. Az ápolásra s a további fertőzés megakadályozása céljából elkülönítésre szoruló betegek 80 %-át nem tudjuk elhelyezni. S a betegek zöme épp az ipari és mezőgazdasági munkások közül rekrutálódik. Rendkívül súlyos feladat a visszatérő hadifogolyok szociális és egészségügyi ellátása. A hadifogoly-kérdés politikai jelentősége közismert.

Ilyen körülmények között hívta életre Molnár Erik miniszter elvtárs 1946 őszén a "Siess, Adj, Segíts" mozgalmat, a magyar nép összefogása a hadifogolyok, kórházak és tüdőbetegek megsegítésére. A mozgalom elindítását az tette szükségessé, hogy a forint védelme érdekében az állam szociálpolitikai kiadásait messzemenően korlátozza. Így a szociálpolitikai minimumot sem tudtuk biztosítani. Kommunista tárca nem vállalhatta tétlenül a helyzetet; ha az állam a minimumot biztosítani nem tudja, a társadalomhoz kell fordulni.

Az irányt az egész társadalom bekapcsolására vettük. A gyűjtés sikere érdekében a gyűjtésnél nem hangsúlyoztuk ki a politikai vonalat. Az akció politikai jelentőségét abban láttuk, hogy ha a kommunista népjóléti miniszter segíti a hadifogolyokat, ha kórházakat szerel fel és nyit meg, akkor jó kommunista munkát végzünk. Elsősorban ezen a vonalon láttuk a párt erősítését. Ezért kértük fel fővédnőnkül Tildy Zoltánnét, védnőknek pedig Molnár Erik elvtársat. Felhívásainkon, röplapjainkon, stb. a két név együtt szerepel.

Tildyné bekapcsolása hasznosnak bizonyult. Az ő bekapcsolása révén értük el, hogy az újjáépítési minisztérium 800.000,- forintot biztosított a szolnoki állami tüdőbetegeggyógyintézet létesítésére. (Mistéthék különben elsősorban az Irgalmas-kórházakat stb. támogatták. Az állami pénzt tehát ebből az irányból vontuk el.) Rátz miniszter 2.300.000.- forint értékű röntgen készülék átengedését javasolta a Gazdasági Főtanácsnak. A pénzügyminiszter az amerikai cigarettákból 1.000.000.- forintot biztosított a SAS-nak. Eddig 110.000.- forint folyt be. (A H.M. átadott egy laktanyát, stb.).

A társadalmi munkát a Nemzeti Segély Kívánságára, a N. S. tagtoborzása érdekében korlátozni kellett. Ezért nem dolgozik a SAS a gyárakban, üzemekben, stb. s ezért állt el a baloldali tömegek szervezésétől.

A SAS központi társadalmi szerve az "Egyeztető Bizottság". Ez foglal állást elvi kérdésekben. A pénz elosztásáról dönt, ellenőrzi és jóváhagyja a SAS adminisztrációjával kapcsolatban felmerült kiadásokat. A bizottság tagjai a Nemzeti Segély részéről (dr. Szirtes Miklósné), M.N.D.Sz. (Andics Gabriella), Actio Catholica (Párdány Emil), Ref. Szoc. Központ (dr. Domján János lelkész) előadó, dr. Dessauer Pál főtitkár. A Bizottság a Népjóléti Minisztérium illetékes osztályainak javaslatára, tehát a mi kívánságaink szerint oszta. A Bizottság a minisztérium javaslatait eddig minden esetben elfogadta. Valótlan tehát az, hogy a pénz zömét papok kapják. Ezzel szemben tény az, hogy a pénzt elsősorban az állami kórházak kapják.

A pénz eddigi felhasználásáról különben a következő táblázatban számolok be.

Eredmény-kimutatás

A "Siess, Adj, Segíts" akció gyűjtésének eredményéről 1947. május 6-ig

Pénzbeli gyűjtés:

1/ 15.128 sz. közp. csekkszámra befolyt 1.272.113,40

/ A vidéki készpénzgyűjtés 60 %, mely vármegyei viszonylatban használtatik fel:

460.626.-

készpénzgyűjtés eredménye: 1.732.739,40

Adományok:

Az Újjáépítési Minisztérium hozzájárulása a szolnoki tüdőbetegeggyógyintézet létesítéséhez:

800.000.-

Az amerikai árukölcsönből a mozgalom részére átengedett 53 röntgenkészülék és tartozéka:

	2.312.011,81
Természetben gyűjtött anyagok értéke	100.423,93
adományok összértéke:	3.212.435,74
a pénzbeli gyűjtés:	1.732.739,40
A pénzbeli gyűjtés és adományok együttes eredménye:	4.945.175,14
Áthozat pénzbeli gyűjtés:	1.272.113,40

Kiadás:

Propagandára:	72.718,03
Admin. kiadások:	26.853,50 99.571,53
Dorogi bányaszerencsétlenség hozzátart. r.	10.000.- 10.000.-

Kórházak és intézm. támogatására:

Áll. Tüdőbeteggyógyintézet Gyula	60.000.-
Rákosi Mátyás Tüdőszanat. Baktalórántháza:	10.000.-
Fehérkereszt Gyerm. Kórház Budapest	40.000.-
Áll. Hg. Gyógyint. Debrec.	45.000.-
Áll. Alk. Gyógyint. Bp.	15.000.-
Áll. Gyermektüdőbeteg szanatórium Tokaj	45.000.-
Áll. Gyermektüdőbetegotthon Újpest	25.000.-
Erzsébet kir.né Szanat. Budakeszi	30.000.-
Magy. Pázmány Péter Tud. Egy. II. sz.	
Belklin. Bp.	27.600.-
Alapítványi kórház Pásztó	10.000.-
Közkórház Békéscsaba	20.000.-
Gyógyíthatatlan betegek irgalomháza Bp.	10.000.-
Áll. Szülő és Nőgyógy. Kórh. Gödöllő	6.000.-
Árpád kórház Újpest	5.000.-

Kózkórház Szikszó	10.000.-		
MNDSZ Budapest	50.000.-		
Tüdőbetegkórház Lengyeltóti	100.000.-		
Szülőotthon Újpest	5.000.-		
Bábaképző Intézet Bp.	20.000.-		
Áll. Kórház Kisbér	20.000.-	553.000.-	
Átvitel:	663.171,53	1.272.113,40	
Áthozat pénzbeli gyűjtés:		1.272.113,40	
Áthozat:	663.171,53		
Tüdőbeteggyógyint. Mátraháza	10.000.-		
Magdolnavárosi Elme- és Idegyógyin. Bp.	45.600.-		
Röntgen átalakításokra:			
Siemens Rt.	20.000.-		
Metalix Rt.	20.000.-		
Hatecher Károly	10.000.-		
Vászonberendezés kórházak részére	43.826.26		
Hadifoglyok részére a 166.038. sz. let. számlára	230.000.-		
Vászon beszerzésre 1/3 rész	<u>21.913.13</u>	_____	_____
			1.064.510,92

Maradvány a 15.128. sz. csekkszámán 205.928,41

maradvány a kézipénztárban 1.674,07

maradvány összesen: 207.602,48

Budapest, 1947. évi május hó 6.-án.

P-H.

Rónai Ernő s. k.
szv. tanácsos

Összefoglalva:

A SAS eddig számos kórháznak jelentős, néhány esetben döntő segítséget nyújtott. Így többek között felszerelte és fenntartja a tokaji 70 ágyas állami gyermektuberkulózis intézetet; ugyancsak felszerelte és röntgennel látja el az *újpesti állami gyermektüdőbetegotthon*t. Havi 10.000 forint támogatást nyújt *egyenkint a három nagy állami tüdőszanatóriumnak, a tokaji gyógyiskolának* és az idei költségvetésben nem szereplő kisbéri állami kórháznak. Havi 6.000 ft-tal támogatja a *makói tüdőotthon* s havi 2.000 ft-tal az *oroszázi tüdőfejtetőt*. Lényeges segítséget nyújtott a baktalórántházai "Rákosi Mátyás" tüdőszanatóriumnak (10.000 ft. fenntartásra, 5100 ft. harminc db. ágy megvásárlására, 1 db röntgenlámpa adományozására 6.000 ft. értékben). Tömpe alispán kérésére 100.000 ft. adományozásával lehetővé tette, hogy májusban megnyíljon a 100 ágyas *lengyeltóti tüdőbetegotthon*. 800.000 ft-os hozzájárulást biztosított a *szolnoki*

tüdőbeteggyógyintézet létesítéséhez és ezzel lehetővé válik, hogy a 375 ágyas, legnagyobb alföldi tüdőbeteggyógyintézet, mely a hároméves terv folyamán volt előirányozva, már ez év őszén megkezdhesse működését. 35.000 ft. adományozásával lehetővé tette a *debreceni állami hadigondozó gyógyintézet* felszerelését és a háborús rokkantak kivizsgálásához szükséges elektromos gépek beszerzését. 30.000 ft. kiutalásával lehetővé tette, hogy a minisztérium a *budakeszi Erzsébet-királyné szanatóriummal* szerződést köthesse szegénybetegek ellátására. 50.000 ft-os kiutalást a MNDSZ vándorautói részére kifogás nélkül fogadta el. A dorogi bányaszerencsétlenség áldozatai részére 10.000 ft. kiutalása a bizottság javaslatára történt. - A bizottság 60.000 ft-ot szavazott meg, hogy Újpesten az első szovjet jellegű egészségügyi intézményt, egy tanoncok részére létesítendő éjjeli szanatóriumot létesítsen.

A SAS eddigi működése ellen számos kifogás merült fel. A kifogások 1.) egy része félreértésen, rossz információkon alapultak, 2.) a kifogások másik részének az elkövetett hibák az okai.

Ad 1.) *Félreértésen*, rossz információkon alapultak lényegükben azok a vádak, amelyek *szabálytalan pénzkezelésre* vonatkoztak. Ugyanúgy, mint ahogy nem állja meg a helyét az a vád sem, hogy a pénzt jobboldali körök, papok részére juttatjuk. Ennek épp ellenkezője igaz, amint a pénzfelhasználási kimutatásból látható.

Kezdetben bizonyos súrlódások voltak a Nemzeti Segéllyel kapcsolatban. A *Nemzeti Segély* összes kívánságainak tudomásunk szerint eleget tettünk: a gyári munkásság, baloldali tömegek közötti munkától visszavonultunk. A Nemzeti Segély kívánságára kellett a tömegmunkát minimálisra csökkenteni. De épp a tömegmunka csökkentése tette szükségessé, hogy gyűjtésünkben az állam támogatását kérjük.

Amint említettem, a *gyűjtésnél* épp azért, hogy minél több pénzt tudjunk a minimális szociálpolitikai és közegészségügyi szükségletek kielégítésére szerezni, a politikai vonalat tudatosan nem hangsúlyoztuk ki. De kétségtelenül *komoly mulasztást követtünk el azon a téren, hogy amikor a pénzt kiosztottuk, a kiosztást politikailag nem aknáztuk ki*, nem használtuk fel a párt, a népjóléti minisztérium, Molnár Erik elvtárs népszerűsítésére. Ezt a hibánkat felismerve, a jövőben ennek kiküszöbölésére gondot fogunk fordítani.

Ad 2.) A SAS akció *elindításánál* az akció egész munkáját egy fiatal, becsületes, de politikailag tájékozatlan elvtársunk, Dessauer Pál dr. mint főtitkár vezette. *Sem politikai, sem másirányú ellenőrzésével külön megbízva senki nem volt.* Így történt az, hogy indulásnál politikai hibák csúsztak be. A Művészettek rendezésénél pl. a Kisgazdapárt jelentős szerepet kapott. Ekkor bízta meg Molnár elvtárs Simonovits elvtársat a SAS feletti revíziójával. A Művészettek folytatását leállítottuk.

A pénzgyűjtésnél a kiscgazda minisztériumokhoz, a gyárosokhoz a leveleket Tildy nével írtattuk alá.

Tervünk az, hogy áprilistól-júniusig a gyűjtést hadifogoly vonalra, júliustól-szeptemberig a tbc elleni küzdelemre, októbertől-decemberig pedig a kórházak megsegítésére fogjuk irányítani. Előkészítés alatt áll a *külföldi gyűjtés* megszervezése is.

A további pénzgyűjtés lefolytatására a következő terveink vannak:

- 1. A Nemzeti Segéllyel való megállapodás alapján Budapesten háromhavonta 10 napos gyűjtőíves gyűjtést tartunk a házakban.
- 2. Júniusban Budapesten és a thj. városokban perselyes gyűjtést tervezünk.
- 3. Július elejére a hadifogoly kampány keretén belül "Egy marék búza a hadifoglyokért" jelszóval gabonagyűjtési akciót kezdünk.
- 4. Száz, ötszáz és ezerforintos adományjegyeket bocsájtottunk ki, amelyekkel a SAS háziasszonyai iparvállalatokat, cégeket látogatják. Tíz forintos "Láthatatlan uszonna" jegyeket bocsátunk ki, amelyeket háziasszonyaink társadalmi vonatkozásban felhasználnak. Tízezer db SAS bronzérme kerül kibocsátásra 20 forintos árban.
- 5. A posta korlátlan számban bocsájt ki 60 filléres hadifogoly-bélyeget, amely 50 filléres felárral kerül forgalomba.
- 6. A SAS filléres és forintos jótékonyági bélyegsorozatot bocsájt ki, önkéntes felhasználásra.
- 7. Tehetősek bankárok körében kórházalapítványi szervezés folyik, amelynek célja egy évre elosztva, havi részletekben két-hárommillió forint összegyűjtése.
- 8. Akciót indítottunk a külföldről érkező áruk és szeretetcsomagok burkolatanyagának megszerzésére.
- 9. Művészeti vonatkozásban szó van prominens művészek vidéki turnéjáról, Budapesten rendezendő néhány előadásról.

Véleményünk szerint a szociálpolitikai s közegészségügyi szükségletek biztosítására a társadalom támogatására továbbra is szükség van s épp ezért *fontos lenne, a SAS-nak további fenntartása, természetesen az észlelt hibáknak kijavítása, kiküszöbölése* mellett.

A SAS-sal kapcsolatban is fel kell, hogy merüljön az a kérdés is, hogy a különböző szociális munkát végző *társadalmi egyesületek koordinálása milyen módon történjen?* Alkalmas lehet-e erre *valamelyik társadalmi egyesület mint csúcsszerv* és akkor a népjóléti irányítása alatt működő és megfelelően átszervezett SAS is számításba jöhet, vagy pedig helyesebb-e a különböző *egyesületek kiküldötteiből egy irányító, összehangoló bizottságot* létesíteni.

Simonovits István"

Címkék:

[világháború](#) ^[2]

[MNDSZ](#) ^[3]

[Elnöki Tanács](#) ^[4]

[Népjóléti Minisztérium](#) ^[5]

[hadifogság](#) ^[6]

[Magyar Vöröskereszt](#) ^[7]

[Nemzeti Segély](#) ^[8]

Kiadás: 4. évfolyam (2004) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/siess_adj_segits_mozgalom_a_hadifoglyok_korhazak_es_tudobetegek_megsegitesere.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/siess_adj_segits_mozgalom_a_hadifoglyok_korhazak_es_tudobetegek_megsegitesere.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vilaghaboru>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mndszt>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/elnoiki-tanacs>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nejjoleti-miniszterium>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hadifogsag>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-voroskereszt>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nemzeti-segely>